

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

ADALÉKOK A ROMA HOLOCAUST JOGI HÁTTERÉHEZ

Bízást állíthatjuk, hogy a magyarországi cigányság a második világháború alatti kálváriája súlyponttal az úgynevezett holocaust eseményeire még nincs megírva. Napjaink sajtóságos ausztriai kárpótlása ugyan ráirányította a figyelmet erre a kérdésre, azonban nem a történelemtudományok eredményei és az újabb kutatásokra helyeződött a szempont, hanem ennek a visszaélésekre alkalmat adó bűnügyi szempontjai kaptak kiemelt figyelmet. Így a botrányba fulladt akció inkább elfedte a valódi eseményeket és helyette a mesék világába tartozó rémtörténetek kaptak kellő hangsúlyt.

A felemelkedő III. birodalom faji törvényei a '30-as évek Európájában sokaknak úgy tűnt, hogy ez lesz az új „európai szabályozás”. Valóban néhány bábállam (például Szlovákia) minimális változtatásokkal átvették a nürnbergi faji törvényeket. Trianont követően talán érdemesebb lenne a magyarországi cigányságról beszélni, amely magában foglalja az úgynevezett Nagymagyarország cigányait, hiszen az Osztrák–Magyar Monarchia fennállása idején általános érvényű volt az a politika, hogy cigányok kizárólag Magyarországon tartózkodhatnak, míg Ausztria és az örökös tartományok nem túrték meg a maguk területén a romákat. Az első világháborút lezáró béke következtében a magyarországi cigányságon is osztozkodtunk az utódállamokkal. Emiatt a második világháború eseményei következtében az atrocitások és a holocaust is más-más időszakokban érintette e népcsoportot. Legelőször Ausztriában (Burgenlandban), majd Szlovákiában, később Romániában, majd a volt Jugoszlávia területén, és legvégül Magyarországon is elérte őket a „törvény”. Egyesek szerint a magyarországi cigányság többségét az utódállamok területéről hurcolták el a koncentrációs táborokba, míg Magyarországon viszonylag későn, és csak kisebb mértékben váltak áldozatokká, az internálások következtében különböző gettókba kerültek.

„A különböző helyekről és táborokból származó adatok alapján csak következtetni lehet arra, hogy 1944 júliusának vége és 1945 márciusa között mintegy 25-30 ezer magyarországi cigányt deportáltak. Ugyancsak becslések alapján tudjuk, hogy köztük mindössze 3-4 ezren tértek vissza. Közvetlenül Auschwitzba 2-3 transzportot irányítottak budapesti és főváros környéki cigányokkal. Nagyobb koncentráció volt még Székesfehérvár környékén. Az ide összegyűjtött cigányok nagy részét (több százat) Székesfehérvár mellett irtották ki. A Dunántúlról (főleg Torony, Szombathely, Bükk, Pocsaj, stb. térségből) és Budapest egyes területeiből a cigányokat a komáromi várba gyűjtötték össze, majd innen Dachau-ba és Dachau különböző melléktáboriba, valamint Rawensbrückbe és melléktáboriba szállították...”¹

Kétségtől megállapíthatjuk, hogy a cigányság esetében hiányoznak az olyan típusú jogszabályok, törvények még 1944–45-ből is, amelyek megpecsételték a magyarországi zsidóság sorsát. A háború alatt keletkezett különböző rendeletek, kiürítési parancsok, internálási javaslatok és gonoszkodó újságcikkek, nem igazolt rémhírterjesztések természetesen a cigányságot is elérték. Lényegében ezekből adnánk most ízelítőt az előzmények ismertetésével. Mint tudjuk a koncentrációs táborok találmányának dicsősége az angol világbirodalmat illeti, akik az angol–búr háború idején búr családok ideigle-

¹ SZÖNYI JÁNOS: A cigányok sorsa a fasizmus éveit alatt. *Cigányok*. Szerk.: SZEGŐ LÁSZLÓ. Bp., 1983. 56.

nes elhelyezésére találták ki. Magyarországon már ez időben felvetődött a cigánysággal kapcsolatban, hogy egy országosan kihirdetett nagy koncentrációs tábort kéne létrehozni, ahol a cigányokat elhelyeznék, kopaszra nyírnák, valamint daktiloszkópiai leleteket vennének fel róluk. A tábor rémíró hírére a cigányok sietve elhagynák Magyarországot. A morbid ötletet Danilovics Gyula Moson megyei araki földbirtokos fogalmazta meg és publikálta. Természetesen miután ez a rendelkezési javaslat a magánjogba ütközött, a belügyminiszter érdemben nem is foglalkozott vele.² Az első világháború idején 1916-ban készült rendelet maga is átmeneti szabályozásnak készült és az úgynevezett kóbor cigányokra helyezte a hangsúlyt, és ezek vagyónát kobozta el. Azonban az ún. kóbor cigány fogalma már ekkor is nehezen volt tisztázható. Emiatt később számtalan per keletkezett, aminek során a korábban kóbor cigányoknak minősített cigányokat kártalanították és törölték őket a nyilvántartásból.³ A két világháború között számos rendeletet alkottak a cigányok ellenében, a legátfogóbb az 1928. évi X. törvény, amelyben szintén a kóborlók voltak a főszereplők. A 141.113/1931. Ker. M. számú rendeletben korlátozták a vándoripari engedélyek kiadását, amely — lévén ez a cigányság egyik főfoglalkozása — jelentősen megnehezítette megélhetésüket. Ugyanakkor korlátozták munkavállalási lehetőségeiket, csak a lakhelyükön és csak a községi előjáróság hozzájárulásával vállalhattak munkát. A 66045/1938. BM sz. rendelet szerint minden cigányt gyanús egyénnel kell tekinteni. Végül is ez a jogszabály öltöztette a törvényesség köntösébe a nyílt, már-már gyakran intézményes minden alapot nélkülöző üldözésüket. A '30-as évek szinte negyedévente ismétlődő kiterjedt, ún. cigányrazziái, amely nemcsak a búcsújáró helyeket érintette, a csendőrség bevonásával szintén azon korlátozó intézkedések közé tartozott, ami gátolta a cigányok vándorlását, egyben jelentősen lerontotta megélhetésüket. Összességében kimondhatjuk, hogy Magyarországon, már a náci Németországot megelőzően is sikerült rendeleti úton alsóbbrendű helyzetbe kényszeríteni a cigányokat. Kevésbé ismert dolog, hogy időnként egy-egy megye főispánja, alispánja rendszeresen megkérdezte az alárendelt közigazgatási egységeket, járáások főszolgabíráit, a városok polgármestereit, a faluk jegyzőit, hogy fejtsék ki álláspontjukat az úgynevezett cigánykérdéssel kapcsolatban. Ilyenkor ezek engedelmességgel a kérésnek elküldték véleményüket, amelyeket aztán összesítettek és nem túl humánus állásfoglalások születtek, a kor szellemének megfelelően. Az unalomig ismert ötletek, dologházak felállítása, munkatáborok létrehozása, gyerekek elkobzása, stb. 1944. március 19-e (a német megszállás) után nem teremtett új rendet. A zsidóság megsemmisítése, vagyonainak elkobzása néhányak számára gazdasági előnyt is hozott, ugyanezt a cigányság esetében nem mondhatjuk el. A háborús rendelkezések, a közigazgatásban dúló átszervezés, az anarchia, a különböző katonai szervek közigazgatásban betöltött nyomulása ugyan esetenként érintette a cigányságot is, de ezek eredendően nem cigányellenes rendelkezések voltak.⁴

A cigány történetírás nem pusztán országosan, de a helytörténet vonatkozásában is hiányos és töredékes. Annyit bizonyosan tudunk, hogy a nyilasok által kinevezett új főispán, Magyarffy Gyula, a nyilas Hűségsszék tagja kezdeményezte a cigányok összeírását, megrendszabályozásuk céljából. Mint látható, a dokumentum mindösszesen 68 fő-

² *Mosonvármegye Hivatalos Lapja*, 1909. december 2.

³ *A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban, 1422–1985*. Szerk.: MEZEY BARNA. Bp., 1986. 183–190.

⁴ Győr Megyei Jogú Város Levéltára (= GyVL) Győr város polgármesteri hivatalának iratai (= Polgmest. hiv. ir.) IX. 1938/202.

ben állapította meg létszámukat. Ez a szám, ismerve a korabeli viszonyokat meglehetősen kevés. A magyarázat abban rejlik, hogy a hatóságok szemében kizárólag a 20. század elején letelepített oláh cigányokat tekintették klasszikus értelemben a rendelet tárgyának. Míg a jelentős úgynevezett muzsikusz cigányok, valamint a külön szervezetbe tömörült szegkovácok rendezett életmódjuk miatt a hatóságok figyelmét nem vonták magukra. A rendeletek lényegében megpecsételték a helyi cigányság sorsát, de a szombathelyi rendőrfoglalmazóból polgármesterré előlépett Karsay Árpád megakadályozta bántalmazásukat. A menekültek miatt túlterhelt rendőrség, karhatalom, a közelgő vörös hadsereg hírére már nem a cigánykérdés végleges megoldásával volt elsősorban elfoglalva. Azonban nincs kétségünk afelől, hogy a háború esetleges elhúzódása egyben a magyarországi cigányság pusztulását is eredményezte volna.⁵

„Győr szab. Kir. város
polgármestere
13002/1944.

Tárgy: Cigányok elleni rendszabályok.
Hiv. szám.: 917/1944. főisp.

Főispán Úrnak,

G y ő r

Főispán Úr rendeletére jelentem, hogy Győrött a cigányok száma a következő:

16 éven felüli férfi	20
16 „ „ nő	20
16 „ „ aluli férfi	19
16 „ „ nő	<u>9</u>
összesen:	68

A cigányügy rendezése úgy lenne keresztülvihető, hogy a cigányok gyermekei körülbelül 2 éves kortól állami gyermekmenhelyeken lennének nevelhetők, vagy arra alkalmas családoknál nyerhetnének elhelyezést.

Győr, 1944. december 4.

Kitartás! Éljen Szálasi!

(olvashatatlan aláírás)
helyettes-polgármester”⁶

A cigányok esetében munkaerejük igénybevétele volt a magyar hatóságok fő célja. Hiányzott a cigányellenes intézkedések kimunkált ideológiai háttere is, vagyis az indok, amiért bántanunk kell cigány embertársainkat. Persze 1945 elejére már lesz indokunk, az úgynevezett érsekújvári eset, amelynek történetét március közepére az utolsó kisközségbe is eljuttatták. Azt megítélni, hogy ennek bármi valós alapja lett volna, adatok hiányá-

⁵ GyVL Polgmest. hiv. ir. IX. 1945/67.

⁶ GyVL Polgmest. hiv. ir. XII. 1944/671.

ban nem tudjuk kijelenteni, de annyi bizonyos, hogy Vajna Gábor belügyminiszter későbbi kiűrtési rendeletének megalkotására ez már hatással volt. Az elrendelt polgári kiűrtés 12 pontban taglalja ennek részletes menetét. Az 5. pont így hangzik: „A közbiztonsági szerveket hívja fel, hogy a kiűrtendő területről a polgári lakosság közül mindazon megbízhatatlan egyéneket, kik a szovjet csapatok előnyomulása esetén azokhoz csatlakozhatnak, továbbá a cigányokat, családtagjaikkal együtt, végül a még feltalálható összes zsidó fajokat vegyék őrizetbe és a kitelepítési hely illetékes főispánja által biztosítandó átmeneti internáló táborokba kell elhelyezni. Ezen internáltakat közmunkában állandóan foglalkoztatni kell, a felvevő főispánok internáló táborokról gondoskodjanak.

Az így őrizetbe vettek a befogadó internáló tábor szám szerint VM-nek azonnal jelentse be, VII. oszt. A jelentésben külön kell a munkaképes férfiakat és külön az ilyen nőket, a munkaképtelen férfiakat, külön az ilyen nőket és a gyermekeket feltüntetni. Az internáló tábor személyzetét a területileg illetékes rendőrkerületi parancsnokságtól kell kiigényelni.”⁷

Az eset ismertetésével az a célunk, hogy rávilágítsunk milyen módszerekkel is dolgozott a nyilas államvezetés:

„M á s o l a t: - M. kir. Belügyminisztérium X. osztály. — Tárgy: Megbízhatatlan elemek ellenőrzése és hátratelepítése. 166.578//1945. b. M. X. o. Főispán úrnak, Győr — Megbízható és szavahihető egyénektől származó vallomás szerint Érsekújvár körzetében egy orosz megszállás alól felszabadult községben az orosz katonaság és az ott maradt csőcselék magatartását a következőkben ismertetem. Az orosz élek bevonulásakor a lakosság félelmében a pincékbe menekült. A község cigányai és csőcseléke örömmel üdvözölte őket. Az oroszok azonnal étel és ital után érdeklődtek, melyek felkutatásában a cigányok és a csőcselék segítségére voltak abban a reményben, hogy ők is részesülnek a jóban. A cigányok és csőcselék a jobbmódú gazdákhöz vezették az oroszokat, ahol enni- és innivalót követeltek. Jóllakottan és megfelelő italmennyiség elfogyasztása után megkezdtek a lakásokban az ékszerek, — ruhanemük és értékesebb vagyontárgyak brutális módszerekkel a kutatást. Fentiek alapján elrendelem, hogy minden olyan területről, amely esetleg kiűrtésre kerül, valamint a legelső küzdővonal mögött három km mélységű területről a cigányokat és megbízhatatlan egyéneket, — ha kell karhatalommal is — el kell távolítani. Őket a vm. Alispánja által meghatározott ideiglenes felvevőterületen közmunkákra kell felhasználni és szigorú ellenőrzés alatt tartani. Kapják: a meg nem szállt területek Főispánjai, és thj. Városok polgármesterével, BÜM. VI. és VII. osztály, Nagycenk, 1945. évi február 22. A miniszter rendeletéből: Jolcvai sk. V. ezds..”

⁷ GyVL Polgmest. hiv. ir. X. 1945/225.

„Győr, Moson és Pozsony k.e.e. vármegyék alispánjától. Győr, 2. Pósta. R.
1852/1945.

VALAMENNYI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK,
MOSONMAGYARÓVI M. VÁROS POLGÁRMESTERÉNEK,
VALAMENNYI KÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGÁNAK,

Székhelyeiken

Tudomásulvétel és szükség esetén megfelelő intézkedés végett kiadom.

Győr, 1945. március 10.

Kitartás! Éljen Szálasi!

Dr. László Lajos s. k. alispán.

A kiadmány hitelül:

Horváth vm. irodaigazgató”⁸

Sajnos a roma holocaustnak nincs gazdag irodalma és az összegyűjtött visszaemlékezések száma is meglehetősen szerény. Az idő előre haladtával e visszaemlékezések legyűjtése értelemszerűen egyre reménytelenebb, és a levéltári források teljes körű összegyűjtése — éppen a források hiányában — meglehetősen kilátástalan. Mégis egy országos kutatási projekt a levéltárak vonatkozásában a számba jöhető források szisztematikus feltárásával még hozhatna egy-két dokumentumot a napvilágra, amely alapvetően új dolgokat már nem hozna felszínre. A kutatást akkor tartanánk valóban fontosnak, ha az nemcsak a mai Magyarországon zajlana, hanem kiterjedne az utódállamokra is. Ezzel teljes körű lenne a magyar cigányság lényegében még hiányzó története.

⁸ GyVL Polgmest. hiv. ir. IX. 1945/92.

FÜGGELÉK

1.

A cigányok letelepítéséről szóló BM-rendelet végrehajtása Pozsony vármegyében, 1916

Pozsony vármegye alispánjától.

Száma 11370/1916

Határidő: sürgős

A válaszirat alapjául szolgáló jelentés,

Megkeresés, rendelet stb. száma: 15001 eln. 916

Tárgy: A kóbor cigányok előállítására vonatkozó utasítás.

Belügyminiszter Úr!

Jelentem, hogy a kóbor cigányok előállításához szükséges első intézkedéseket megtettem. Ennek bejelentése mellett, kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék a cs. és kir. Hadügyminiszter úrral, valamint a pozsonyi cs. és kir. Katonai parancsnoksággal érintkezésbe lépni az iránt, hogy a somorjai vagy a dunaszerdahelyi fogolytáboroknak üresen álló barakjai a június 5-15 közötti időben összegyűjtött kóbor cigányok elhelyezésére június 16^{toi} kezdődőleg kijelöltsenek. A most nevezett fogolytáborok ugyanis 60-80 000 fogoly befogadására készültek, a valóságban azonban üresen állanak, mert alig 6-8000 fogoly lakja az illető táborokat. A kóbor cigányok őrzésével s élelmezésével járó nehézségeknek elkerülése céljából különösen alkalmas volna a most jelzett tervem megvalósítása, miért is azt Nagyméltóságod legmelegebb figyelmébe ajánlani bátorlakodom.

Pozsony, 1916. május 29.^{én}

Az alispán helyett:
Bartal vm.aljegyző.⁹

2.

Endre László: A kóborcigány-kérdés rendezése (részlet), 1934

... Szerény véleményem szerint a cigánykérdés megoldása nem községi, vagy törvényhatósági, hanem igen fontos állami feladat. Addig, amíg a cigánykérdés abból áll, hogy a vándorcigányokat az egyik járás vagy vármegye a másik járás vagy vármegye területére toloncoltatja és a fentebb idézett 1916. évi V.M. rendelet nemes intenciójú rendelkezései a már felsorolt okokfolytán a gyakorlatban kivihetetlennek bizonyulnak, a kérdés megoldása komolyan alig remélhető. A cigánykérdés megoldása elsődendő állami feladat. Az egész ország kóborcigányait az ország megfelelő pontjain, ahol baraktáborok, vagy internálók táborok már voltak, koncentrációs táborokba kell gyűjteni, gyermekeiket kivétel nélkül erre a célra rendelt külön menhelybe vagy épületbe beutalni, esetleg teljesen megbízható vidékeken földműves családokhoz egyenkint kiadni s a cigányok munkába állítását a fentemlített táboron belül megkísérelni. Erre megfelelő apparátust és igazgatást lehet biztosítani. Méltánytalan és igazságtalan is volna, hogy egy-egy nyomorult egy-két ezer

⁹ A magyarországi cigánykérdés, i. m. 191.

lakosú község tartson el ingyenélőként 50-60 főnyi cigánykaravánt, mikor magának sincs miből megélnie. Az állami koncentrációs táborokban a kiadások is a legalacsonyabbra csökkenthetők a tömegélelmezés útján, a közegészségügyi ellenőrzés is a leghatályosabb s keresztülvihető az az elengedhetetlenül szükséges eljárás, hogy a generációkon át kimutathatóan rovtomultú, aljas ösztönökkel terhelt rablógylkos, valamint vérbajos, tuberkolitus, stb. betegségben szenvedő cigányok sterilizáció, magtalanítás alá kerüljenek.

A Csonka-Magyarországnál sokszorta nagyobb Egyesült Államok területén, ahol még ma is százezer holdak hevernek kihasználatlanul, szükségesnek tartották az indiánoknak bizonyos területekhez való kötését. Pedig ott az indián az őslakosság és a fehér faj a betolakodott jövevény. Mi éppen fordítva állunk a cigányokkal, akik a Balkán legsötétebb zugaiból, főleg Oláhországból szivárogtak be Erdélybe, majd onnan az ország minden részébe, hogy sorozatos bűncselekmények elkövetésével bűnügyi statisztikánkat rontsák le. Nekik köszönhetjük azt, hogy a külföld nagy része bennünket — műveltségben, erkölcsi és szellemi értékekben magasan fölöttünk álló kultúrnmzetet — ma is cigánykeveréknek, az európai kultúrközösségbe nem tartozó alacsonyrendű népfajnak tart. Ez az állapot sokáig nem tűrhető és éppen azért elsőrendű feladata kell, hogy legyen kormányzatunknak a kérdés végleges, gyökeres és eredményes megoldása.¹⁰

3.

Gesztelyi Nagy László: A magyarországi cigánykérdés rendezése (részlet), 1940

... A cigánykérdés végleges, radikális és közmegnyugvást keltő elintézéséhez elsősorban szükséges a cigányság számbeli megállapítása, tehát statisztikai adatfelvételre van szükség, hogy az állandóan kóborló, letelepülés nélkül élő, helyüket napról-napra változtató és a társadalomra a legnagyobb veszélyt jelentő cigányság száma mennyit tesz ki. Külön kell számonvenni a cigányságnak azt a rétegét, amely bár letelepedve él falvak, városok mellett, de minden hasznos munka nélkül, kizárólag a dolgozó társadalom keresetére támaszkodva, koldul, kéreget, szükség esetén kényszerűség esetén lop is, bár nagyobb és súlyosabb beszámítás alá eső cselekmények elkövetésétől tartózkodik.

A számbavételre azért van szükség, hogy gondoskodás történhessék a kérdés radikális megoldásával járó költségek fedezéséről az államháztartás keretében, amely költségek számottevő, tekintélyes összeget fognak képviselni, ha a kérdés végleges és megelégedésre szolgáló intézését akarjuk az ország személyi és vagyoni biztonsága érdekében elérni.

Az eddigi intézkedések főhibája az volt, hogy a kérdés megoldásánál az emberies gondolkodás, a kesztyűs kézzel való bánás, a humanitás vezette az intézkedésre hivatott tényezőket akkor, amikor a legkíméletlenebb intézkedésre lett volna szükség; nem lehet a kérdés végleges megoldását remélni, ha a szív hangjára, a szív érzelmeire hallgatunk. Így hitte és remélte a kérdést megoldani néhai József főherceg is s éppen ez oknál fogva érte csalódás, mert az olyan emberi érzést nélkülöző, állatiasságig lealacsonyodva élő, minden a legnagyobb és legelvetemültebb büntettek végrehajtására képes, tunya, dologtalan, buja, életkörülményeihez konokul ragaszkodó számottevő népréteg egyéni átalakításához, átfarmálásához kímélet nélkül olyan szigorú eszközökhöz kell fordulni, amely a szív szavára nem hallgatva, a legradikálisabb eszközöktől sem riad vissza.

A kóbor cigányokat koncentrációs munkatáborokba kell összegyűjteni, munkára kényszeríteni, további szaporodásukat feltétlen megakadályozni. Ha munkát végezni nem akarnak, ennek kikényszerítésére a legszigorúbb eszközöket kell alkalmazni, vagy hasznos és munkás egyede lesz a társadalomnak, vagy elpusztul. Hihetőleg ez utóbbi fog bekövetkezni, mert a szabad levegőhöz,

¹⁰ A magyarországi cigánykérdés, i. m. 225–226.

szabad élethez szokott cigányság a tapasztalat szerint, amikor addigi korlátlanul mozgó és a szabad levegőhöz szokott életéről elvonják, rendszerint tüdővészbe esik és elpusztul.

Hasonló eszközökkel kell a cigánynőket és leányokat táborokba összegyűjteni, munkára kényszeríteni, mint a férfiakat, legalább is egyelőre annyi munka végzésére szorítani, amely fenn tartásukat biztosítja, hogy létfenntartási költsége ne legyen a dolgozó társadalom terhe.

A cigánykérdés megoldásánál, a már letelepülve élő, de életük legnagyobb részét dologtalan-sággal töltő cigánysággal kapcsolatban feltétlenül szükségesnek mutatkozik az, hogy a kéregetés-től, a ló tartástól, ezek eladásával foglalkozástól a legnagyobb szigorúsággal eltiltassanak, még pedig olyan intézkedések foganatosításával, amely egyszersmindenkorra elejét veszi annak, hogy a dolgozók keresetéből lopjanak, vagy mások megkárosításából tartsák fenn magukat, annak adományaiból részesüljenek. Ha másként nem megy, büntetés alá kell vonni azokat is, akik nekik alamizsnát adnak, mert be kell látni a társadalomnak is, hogy adományával az egyébként is tunya, rest, dologtalan életük folytatását mozdítja elő; ha alamizsnát nem kap, vagy munkára kényszerül vagy elpusztul. Ha pedig a megélhetésnek a még rendelkezésre álló módját, a lopást akarja igénybevenni, akkor az ilyenekkel szemben nem a törvények enyhe intézkedéseit kell alkalmazni, hanem internálásra kell ítélni s ezt rajta minden kímélet nélkül végrehajtani, úgyhogy többé gondolatban se legyen kedve dologtalanul, vagy lopásból élni.

A cigányság összeírásánál, számbavételénél ezeket külön kell összeszámolni, mert ezek esetleg kevésbé költséges és szigorú intézkedéssel — internálás nélkül is — munkára lesznek kényszeríthetők, de csak abban az esetben, ha a társadalom is megteszi a kötelességét és a cigánykérdés végleges rendezését célzó intézkedések legszigorúbb végrehajtásában a hivatalos tényezők segítségére lesz. A kiadott rendelkezéseket nemcsak magunknak kell megtartani, hanem azon kell lennünk, hogy azt mással is megtartassuk.

Az intézkedésre hivatott tényezőknek a kérdés megoldását már halogatni, a kérdés rendezését késleltetni nem szabad. A magyar társadalom e kényes, de annál veszedelmesebb fekélyét feltétlenül ki kell vágni, még pedig olyan metszéssel, amely a társadalmat a további rettenetes személyi és vagyoni károsodástól egyszersmindenkorra megszabadítja és örökre mentesíti.

Kivételes esetekre mindig alkottak kivételes törvényeket. A cigányság is kivételes, zabolázhatatlan rétege az emberi társadalomnak s miután egyéb polgári társadalomra érvényes rendelkezések rájuk történő alkalmazásával, sem egyéb úton, hosszú évekig tartó kísérletek tanúbizonysága szerint nem sikerült más életmódra bírni, feltétlenül szükség van arra, hogy olyan kivételes intézkedések alkottassanak, amelyek hivatva lesznek végetvetni a minden emberi érzésből kivetközve élő, az egyéb polgári társadalomra veszélyes, csekélyszámú néprteg, hosszú éveken át elszenvedett garázdálkodásának. De azért is, mert sokszor ismétlődő bűneseteik külföldi viszonylatban kedvezőtlen színben tüntetik fel az ország állapotát a bűnügyi statisztikai kimutatással.

Az előbb vázolt intézkedések tekintetében el kell fogadnunk Samassa János... elgondolását, amely... határozottan állást foglal a csakis a cigányságra alkalmazandó és megrendszabályozásukat biztosító külön törvény alkotása mellett.

Senki sem kételkedhet abban, hogy az államhatalomnak, mint minden emberi jogok és kötelezettségek letéteményesének nemcsak joga, de kötelessége is, az emberi életet nem élő cigánysággal szemben, még a személyes szabadságjog megsértésével is, olyan jogszabályokat alkotni, amelyeket a cigányságnak a jogrendben élő és az emberi jogoknak és kötelezettségeknek magát alávető békés, polgári társadalom személy- és vagyonbiztonságának rovására elkövetett embertelen garázdálkodását egyszer s mindenkorra megszünteti.

Hogy a cigányság problémájának a rendezésére nézve miért javasoljuk e radikális eljárást, annak oka az, hogy a cigányság bizonyos nagyszámú rétege 500 éven át sem tudta levetközni a keletről hozott vadságát, kegyetlen, buja, dologtalan természetét. Nagyrészüik ma is azt az életet akarja élni, a dolgos, a szorgalmas, a munkástársadalom terhére, amit őshazájában élt, amit a békés emberek magyar társadalma már 500 éven át megunt és tovább tűrni nem akar. Nem akarja, hogy egy haszontalan, munkakerülő társadalom az ő jövedelmének, fáradságos munkájának a terhére éljen.

Ha a cigányság 500 éven át nem tudott dolgoz, hasznos és munkaszerető polgára lenni a magyar hazának, a legkevésbé sem remélhető, hogy dologtalan alaptermészetét a legradikálisabb eszközök alkalmazása nélkül levetkőzi. Az eddigi kísérletek mindezt élénken bizonyítják és tanúsítják. A magyar mezőgazdaság, a magyar dolgozók társadalma pedig tovább tűrni semmi esetre sem hajlandó, hogy ilyen, a személye és vagyona ellen minduntalan a legkíméletlenebb támadásokat intéző haszontalan népréteg tovább garázdálkodjék, hanem ragaszkodik, még áldozatok árán is, a cigánykérdés minél előbbi radikális, eredményes megoldásához. Itt további kísérletnek helye nem lehet, a humánus eljárások mindezéideig csak eredménytelenségről tesznek élénk tanúbizonyítástot.

Határozott meggyőződés az, hogy a cigányság megrendszabályozása tárgyában eddig megjelent rendeletek legteljesebb végrehajtása sem hozza meg a kérdés megoldását. Ennélfogva szükség van olyan törvényre, vagy rendelet kiadására, amely a fenti elgondolások szerint kérelmelhetetlen szigorral fog intézkedni egyrészt a kéregetések, lopások megszüntetése, másrészt sok veszélyt jelentő kóborlásuk megakadályozása tekintetében.

Mintegy 10 éven át gyűjtöttem azokat az adatokat, amelyek az ország különböző lapjaiban jelentek meg a cigányok kegyetlenkedéseiről, embertelen, állatias viselkedéséről, ragályterjesztésükről, általában arról, hogy mennyire törvényenkívülinek tekintik magukat és hogy eddig reájuk nézve semmiféle rendszabály nem volt hatással. Most, amikor a cigánykérdés megoldását akarjuk, kétségkívül meg kell állapítani, hogy csakis olyan eszközökkel lehet velük szemben eljárni, amilyen eszközöket ők szoktak használni a mindennapi életben. A legkeményebb, sokszor kegyetlenebb eszközökhöz kell fordulnunk, hogy azt a sok embertelen cselekedetet, rablást, gyilkolást, lopást, ragályterjesztést stb., amelyek a becsületes társadalmat állandóan veszélyben tartják, ki lehessen küszöbölni.

Csak azt említjük meg, hogy például Magyarország tbc. statisztikáját mennyire, milyen nagymértékben rontja a cigányok tbc. statisztikája, továbbá, mennyi rengeteg pénzbe kerül az államnak a cigány gyermekeknek a menhelyben tartása, azonkívül milyen sok pénzt emészt fel az ingyen gyógyszer a cigányok számára s hogy milyen sok baj származik abból, hogy ők járványt terjesztenek és megfertőznek egész környékeket és pusztulást hoznak a józan, rendes, adófizető polgárookra.

Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy reájuk nézve azok a rendeletek, szabályok, törvények, amelyek az emberi társadalom egyéb bűnözőire vonatkoznak, nem alkalmazhatók; reájuk különleges törvényt, különleges szabályt kell hozni, amelyekben azok az eszközök és módok legyenek uralkodók, amelyeket ők vesznek igénybe az emberi társadalom nyugalma, egészsége, vagyonbiztonsága és élete ellen. Ezekből a szabályokból nem kell kimaradni a bot-büntetésnek, sőt esetleg a kasztrálásnak sem, hogyha e nélkül a kérdést megoldani nem lehet. Rendkívüli viszonyokhoz rendkívüli intézkedések kellenek, másképp a cigánykérdés sohasem fog megoldódni. Azok a kenetteljes szavak, amelyek jó szívvel, megértéssel, humanizmussal, belátással kívánják a kérdést megoldani, már régen a múlté, mind csődöt mondtak, tehát új rendszabályokat kell életbe léptetni, hogy a magyar társadalomnak ezt a rákfenéjét egyszer már véglegesen kiirtsuk. Szégyenünk, hogy mintegy százezer ember van ebben az országban olyan, akinek nincs rendes lakása, nincsen rendes foglalkozása, akik magukat rablásból, gyilkolásból, mások becsapásából, megcsalásából tartják fenn, ragályt terjesztenek, pusztulást hoznak sokszor egész vidékekre és ezt évtizedek óta tűrjük.

Ezt a szégyenfoltot minél előbb ki kell törölni a magyar nemzeti társadalom életéből.¹¹

¹¹ *A magyarországi cigánykérdés*, i. m. 226–229.